

OPSERVATORIJA ZA ILEGALNE EKONOMIJE U JUGOISTOČNOJ EVROPI

IZDANJE

15 MAJ 2023

Izdvajamo iz sadržaja

Kontroverzni nacrt zakona o policiji u Srbiji ima nedostatke u pitanjima borbe protiv organizovanog kriminala.

U decembru 2022. godine, predlozi Vlade Srbije za regulisanje rada policije u zemlji izazvali su negodovanje javnosti zbog potencijalnog ugrožavanja prava građana i dalje politizacije policije. Kao rezultat toga, vlada organizuje javne rasprave sa civilnim društvom i policijskim sindikatima radi revizije nacrtu zakona. Uz povećanu moć datu ministru unutrašnjih poslova, predloženi zakon sadrži i neke članove koji koče borbu protiv organizovanog kriminala. Stoga bi trebalo pozdraviti napore za ponovnu izradu nacrtu ovog zakona.

Bosanski pogranični grad Gradiška kao žarište organizovanog kriminala i prolaz u Šengensku zonu.

Organizovane kriminalne grupe koriste pristupanje Hrvatske Šengenskoj zoni početkom 2023. godine za ilegalno premeštanje robe iz Bosne i Hercegovine u EU.

Kao rezultat toga, pogranični grad Gradiška, u severozapadnoj Bosni i Hercegovini, postao je žarište krijumčarenja i trgovine drogom, oružjem i migrantima. Razmena obaveštajnih podataka i zajedničke operacije sa susednim zemljama su od suštinskog značaja za borbu protiv ove rastuće plime kriminala.

Maloletnici bez pratnje suočavaju se sa opasnim putovanjima na migracionom putu ka EU kroz Zapadni Balkan.

Deca bez pratnje koja putuju u EU preko Zapadnog Balkana izložena su velikom riziku da postanu žrtve trgovine ljudima i seksualne eksploracije. Rastući broj maloletnika bez pratnje koji putuju balkanskim rutom, posebno dečaka iz Avganistana, samo je pogoršao ovaj problem. Potrebna je bolja komunikacija i koordinacija između agencija za sprovodenje zakona i organizacija koje rade u migrantskim kampovima kako bi se zaštitila deca u migraciji.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME

O OVOM BROJU

Bilten rizika koji izrađuje Opservatorija za ilegalne ekonomije u Jugoistočnoj Evropi Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala obično pruža uvid u aktuelna pitanja organizovanog kriminala visokog profila. Međutim, 15. broj se fokusira na razvoje organizovanog kriminala u regionu koji su privukli manje pažnje javnosti, ali koji podjednako treba da se prate.

Prvo se okrećemo Srbiji gde se novi predlog vlade za regulisanje rada policije susreo sa negativnom reakcijom javnosti. Nacrt zakona o policiji ne samo da se smatra potencijalnom pretnjom po prava građana, već sadrži i nekoliko nedostataka kada se radi o borbi protiv organizovanog kriminala. Kako vlada saziva javne rasprave sa civilnim društvom i policijskim sindikatima radi ponovne izrade nacrtu zakona, ostaje da se vidi da li će nova regulativa o policiji pomoći zemlji da postigne preporuke koje je dala Evropska komisija.

Dva kriminalna tržišta koja na Zapadnom Balkanu dobijaju malo pažnje su krijumčarenje antikviteta i uzgoj kanabisa u zatvorenom prostoru. Drugi i treći članak analiziraju ova pitanja, istražujući kako krijumčarenje antikviteta ugrožava kulturno nasleđe Severne Makedonije i ispitujući razloge povećanja uzgoja kanabisa u zatvorenom prostoru na Kosovu.

Nastavljujući sa fokusom na žarištima ilegalnih ekonomija u Jugoistočnoj Evropi, posmatramo bosanski grad Gradišku, koji se nalazi blizu granice sa Hrvatskom. Iako je ovaj grad već dugo središte krijumčarenja, čini se da je postao i prolaz za krijumčare koji žele da pristupe tržištu EU otkako se Hrvatska pridružila Šengenskoj zoni početkom 2023. godine.

Još jedan rizik koji dobija malo pažnje odnosi se na teške situacije kroz koje prolaze deca koja se kreću balkanskom rutom prema EU, od kojih mnoga beže od kršenja ljudskih prava u svojim domovinama. Ova situacija je dodatno otežana rizicima eksploracije tokom njihovog putovanja. Njihove priče se retko čuju jer se plaše da progovore iz straha od odmazde ili slanja kući.

Stalni cilj ovog Biltena rizika je praćenje aktivnosti kriminalnih grupa Zapadnog Balkana koje deluju van regionala. Poslednji članak u ovom broju opisuje uspon italijansko-albanske mafije, kriminalnih grupa koje prožimaju italijansku scenu organizovanog kriminala.

Kao i uvek, zainteresovani smo za vaše povratne informacije i predloge za nove priče. Ako želite da stupite u kontakt sa nama ili ako imate ideju za priču, kontaktirajte nas na Vanja.Petrovic@globalinitiative.net.

Kontroverzni nacrt zakona o policiji u Srbiji ima nedostatke u pitanjima borbe protiv organizovanog kriminala.

Treći pokušaj reforme zakonodavstva o policijskom radu u Srbiji od 2000. godine izazvao je mnogo negodovanja javnosti.¹ Prigovori civilnog društva zakonodavcu odnose se na mogućnost da bi ovaj zakon omogućio policiji da ulazi u privatne stanove bez sudskog naloga, doveo do uvođenja masovnog biometrijskog video nadzora, zabranio snimanje policajaca koji se vide kako krše zakon i dozvolio policiji upotrebu prekomerne sile.² Pored toga, uz povećanu moć datu ministru unutrašnjih poslova, predloženi zakon sadrži i neke stavove koji koče borbu protiv organizovanog kriminala. Stoga bi trebalo pozdraviti napore za ponovnu izradu nacrta ovog zakona.

Negativna reakcija javnosti na predloženi Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima bila je toliko jaka da je vlada odlučila da održi široke javne rasprave o nacrtu, što je relativno neobičan korak za Srbiju.³ U januaru 2023. godine održane su prve rasprave između vlade i civilnog društva. Ovaj dijalog je pomogao da se unapredi nacrt zakona i izgradi poverenje između sektora krivičnog pravosuđa i civilnog društva.⁴ Kao rezultat dijaloga odbačene su dve početne odluke: predlog da se policiji

dozvoli ulazak u privatne stanove bez sudskog naloga i zahtev da se policiji omogući da razbijie proteste pomoću zvučnog oružja.⁵

Pozitivan aspekt zakona je da on detaljnije precizira i razgraničava unutrašnje i policijske odgovornosti i dužnosti. Integritet policije ojačan je regulisanjem nespojivih poslova, ili onih koje obavljaju policajci van dužnosti, koji nisu kompatibilni sa policijskom profesijom, a poboljšane su i mere borbe protiv korupcije (kao što su testovi integriteta i prijava imovnog stanja).⁶ Skupštinski nadzor policije, ključan za održavanje integriteta policije, ostaje nepromjenjen,⁷ a članovi parlamenta i dalje mogu da prate zakonitost posebnih istražnih mera, kao što je presretanje telekomunikacija ili upotreba sile.⁸ Pored toga, spoljašnji nadzor je poboljšan kroz detaljnije periodične javno dostupne izveštaje, pravo na pristup informacijama od javnog značaja i pravo na podnošenje žalbi.⁹ Policijski službenici su pozdravili i ponovno osnivanje Srednje škole unutrašnjih poslova,¹⁰ koja je zatvorena 2007. godine,¹¹ smatrajući da će srednjoškolsko obrazovanje unaprediti profesionalizam policije i omogućiti skrining kandidata.¹²

Tokom protesta decembra 2022. godine građani Srbije pozvali su na obustavljanje nacrta zakona o policiji.

Foto: Vesna Andić preko RFE/RL

Međutim, dok ovaj nacrt zakona sadrži nekoliko pozitivnih aspekata, postoje četiri značajna nedostatka u vezi sa borbom protiv organizovanog kriminala, što je Evropska komisija više puta primetila u svojim izveštajima o napretku.¹³ Neke od odredbi ugrožavaju autonomiju policije i imaju velike posledice po organizovanoj korupciji.

Prvo, umesto da dozvoli operativnu nezavisnost policije u skladu sa međunarodnim standardima,¹⁴ nacrt zakona omogućava ministru unutrašnjih poslova — odnosno političkoj ličnosti — da izdaje obavezna uputstva.¹⁵ Ovo podriva funkcionalnu autonomiju policije i jača položaj ministra, naročito zato što ne postoji odredba da direktor policije može da odbije takvo uputstvo ili prijavi potencijalno kršenje zakona.¹⁶

Prema sadašnjem nacrtu, ministar, a ne direktor policije, propisuje gotovo sve podzakonske akte u policijskom domenu, kao što je primena upotrebe sile i kako se obavlja policijski posao. Pored toga, vlada može da razreši direktora na predlog ministra, čak i ako razlozi za razrešenje nisu propisani u nacrtu zakona. Ovo je regresija u odnosu na važeći zakon, u kom je razrešenje

moguće samo ako direktor ne postigne rezultate u okviru nadležnosti definisanih za tu poziciju.¹⁷

Nacrt zakona takođe predviđa da direktor policije može biti neko izvan policijske profesije, što je¹⁸ suprotno važećem zakonu.¹⁹ Tako bi na mesto direktora policije mogli da se prijave pripadnici bezbednosno-obaveštajnih službi sa statusom ovlašćenih službenih lica i najmanje 15 godina iskustva na rukovodećim položajima. To bi omogućilo da neko sa jakim političkim vezama bude imenovan za direktora policije.²⁰

Drugo, nacrt zakona indirektno podriva podređenost policije tužilaštvu u krivičnim istragama navodeći da policijski treba da izvršavaju naredbe svojih nadređenih.²¹ To potencijalno ugrožava vodeću ulogu tužilaca u odnosu na policiju, pošto su položaji nadređenih u policiji i tužilaca ponekad različiti, posebno u politički osetljivim predmetima. Analiza 200 istraga pokazala je da je u svakom drugom slučaju tužilac morao da insistira da policija postupi po njegovim naređenjima.²²

Treće, nacrt pruža ministru unutrašnjih poslova veću ulogu u uticaju na ljudske resurse, čime je moguće politizovanje policije. Prema nacrtu zakona, ministar

Na raspravama u januaru 2023. godine, predstavnici civilnog društva i vlasti razgovarali su o budućnosti zakonodavstva o policiji u Srbiji.

Foto: Ivana Lazarević putem Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

takođe može lično da unapredi policijskog službenika ili da ga pošalje u prevremenu penziju.²³

I na kraju, nacrt zakona ne uklanja mogućnost, koja je prisutna u važećem zakonu, da ministar unutrašnjih poslova može da utiče na rad Sektora unutrašnje kontrole, važnog tela za sprečavanje korupcije u policijskim snagama. Prema novim odredbama, ministar kontroliše šefu sektora i sve zaposlene.²⁴ U upravljanju sektorom, ministru je dozvoljeno da formira komisiju čiji sastav i radni postupci nisu regulisani, što predstavlja pretnju po političku, funkcionalnu i operativnu nezavisnost sektora.

Nadamo se da će proces dijaloga moći da prevaziđe ove nedostatke u trenutnom nacrtu zakona pre nego što se proces revizije završi krajem 2023. godine.²⁵ Kao što je gore navedeno, glavna pitanja koja treba da se reše uključuju održavanje operativne autonomije policije, izbegavanje političkog mešanja u strogo profesionalna pitanja, kao što su ljudski resursi i uslovi rada,

obezbeđivanje policijske odgovornosti prema tužilaštvu u krivičnim istragama i garantovanje nezavisnosti organa odgovornih za unutrašnje praćenje i nadzor policije.

Nova regulativa o policiji u Srbiji nije samo prilika da se ispune preporuke Evropske komisije, već i da se pokaže da je policija neophodan element stabilnosti i bezbednosti koji deluje na osnovu demokratskih principa, a ne straha. Proces rasprava mogao bi da pomogne da se ostvari bar jedan od tri demokratska principa identifikovana na početku reforme policije u Srbiji početkom 2000-ih: decentralizacija, depolitizacija i demilitarizacija. Podela nacrtta zakona na dva odvojena zakona – kao što je slučaj u Hrvatskoj, Sloveniji i Severnoj Makedoniji – mogla bi da obezbedi model za depolitizaciju policije. Prvi zakon bi pokrivao policijske dužnosti, za koje bi bio odgovoran direktor policije. Ministar unutrašnjih poslova bi tada bio odgovoran za sprovođenje drugog zakona o zakonodavstvu o unutrašnjim poslovima i razvoju policije.

Napomene

- 1 Press centar UNS, KZN povodom Nacrtu zakona o unutrašnjim poslovima: kakva je policija potrebna građanima Srbije, YouTube, 20. decembar 2022, <https://www.youtube.com/live/imdP2d1cpo0>; Protest u Beogradu protiv novog nacrtu Zakona o policiji, Radio Slobodna Evropa, 24. decembar 2022, <https://www.slobodnaevropa.org/a/protest-beograd-zakon-policija/32192066.html>; Poslanici Evropskog parlamenta zabrinuti zbog odredbi o biometrijskom nadzoru u nacrtu zakona o unutrašnjim poslovima, European Western Balkans, 22. decembar 2022, <https://europeanwesternbalkans.rs/poslanici-evropskog-parlamenta-zabrinuti-zbog-odredbi-o-biometrijskom-nadzoru-u-nacrtu-zakona-o-unutrašnjim-poslovima>.
- 2 PrEUgovor, *Pushing and pulling: What's wrong with the new Draft Law on Internal Affairs*, Brief Alert, 6. februar 2023, <https://preugovor.org/Brief-Alert/1784/Pushing-and-Pulling-Whats-Wrong-with-the-New.shtml>; Nataša Andelković, Policija i Srbija: Povučen Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, šta je sve sporno, BBC News, 22. decembar 2022, <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-64044804>.
- 3 Intervju sa istraživačem civilnog društva iz Srbije koji učestvuje u raspravama o nacrtu zakona o unutrašnjim poslovima, Beograd, februar 2023.
- 4 Intervju sa Trpetom Stojanovskim, profesorom Fakulteta bezbednosti u Severnoj Makedoniji, februar 2023, putem interneta.
- 5 Intervju sa istraživačem civilnog društva iz Srbije koji učestvuje u raspravama o nacrtu zakona o unutrašnjim poslovima, Beograd, februar 2023; Ulaz policije u stanove bez naloga povučen iz Nacrtu Zakona o unutrašnjim poslovima, Danas, 23. januar 2023, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/ulaz-policije-u-stanove-bez-naloga-povucen-iz-nacrt-a-zakona-o-unutrašnjim-poslovima>.
- 6 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, članovi 10, 11, 36, 277, 194, 195 i 196, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222-121222-vest13.html>.
- 7 Mario Aguja i Hans Born (ur.), *The Role of Parliament in Police Governance: Lessons Learned from Asia and Europe*, Geneva Centre for Security Sector Governance, 2017, <https://www.dcaf.ch/role-parliament-police-governance-lessons-learned-asia-and-europe>; Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, član 180, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222-121222-vest13.html>.
- 8 Marija Ignjatijević, *Parliamentary oversight of the police and the EU accession process - a missing link in the fundamentals-first approach*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 30. novembar 2022, <https://bezbednost.org/en/publication/parliamentary-oversight-of-the-police-and-the-eu-accession-process-a-missing-link-in-the-fundamentals-first-approach>.
- 9 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, član 185, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222-121222-vest13.html>.
- 10 Intervju sa Trpetom Stojanovskim, profesorom Fakulteta bezbednosti u Severnoj Makedoniji, februar 2023, putem interneta; Strukovno udruženje policije, Srednja škola unutrašnjih poslova, 2023, <https://www.sup.rs/aktivnosti/srednja-skola-unutrašnjih-poslova>.
- 11 Ministarstvo unutrašnjih poslova, Centar za osnovnu policijsku obuku, *Istorijat centra*, 25. jul 2008, <https://www.copo.edu.rs/22-1-l>.
- 12 Intervju sa Trpetom Stojanovskim, profesorom Fakulteta bezbednosti u Severnoj Makedoniji, februar 2023, putem interneta.
- 13 Serbia Report 2022, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, 12. oktobar 2022, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu-serbia-report-2022_en; Serbia Report 2021, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, 19 October 2021, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu-serbia-report-2021_en.

- 14 Council of Europe, *Recommendation Rec(2001)10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics*, 19. septembar 2001, <https://rm.coe.int/16805e297e>.
- 15 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, član 13, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222/121222-vest13.html>.
- 16 PrEUgover, *Pushing and pulling: What's wrong with the new Draft Law on Internal Affairs?*, Brief Alert, 6. februar 2023, <https://preugover.org/Brief-Alert/1784/Pushing-and-Pulling-Whats-Wrong-with-the-New.shtml>.
- 17 Zakon o policiji, član 149, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2016/6/1/reg>.
- 18 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, član 35, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222/121222-vest13.html>.
- 19 Zakon o policiji, član 149, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2016/6/1/reg>.
- 20 Intervju sa Odd Berne Malme, višim policijskim savetnikom u norveškoj policiji, Oslo, februar 2023.
- 21 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, članovi 49 i 185, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222/121222-vest13.html>.
- 22 Javno tužilaštvo i policija: Izazovi tužilačke istrage, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, decembar 2017, <https://uts.org.rs/wp-content/uploads/2007/11/javno.tuzilastvo.i.policija.pdf>.
- 23 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, članovi 239, 261 i 347, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222/121222-vest13.html>.
- 24 Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, član 200, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/121222/121222-vest13.html>.
- 25 Ministarstvo za evropske integracije, Vladavina prava u Srbiji: Presek stanja iz februara 2023, 6.

Bosanski pogranični grad Gradiška je žarište organizovanog kriminala i prolaz za krijumčare u Šengensku zonu.

Grad Gradiška,¹ koji se nalazi blizu hrvatske granice u Bosni i Hercegovini, razoren je ratnim zločinima i etničkim čišćenjem bošnjačkog i hrvatskog stanovništva tokom rata u Bosni i Hercegovini 1990-ih godina.² Dok su neki od počinilaca osuđeni,³ drugi bivši borci prešli su na život u kriminalu.⁴ To je omogućilo da se u proteklih 20 godina Gradiška razvije u žarište trgovine drogom, oružjem i – odnedavno – migrantima. Krijumčari koriste stratešku lokaciju Gradiške, koja se nalazi direktno na reci Savi i uz glavni autoput severno od Banje Luke, što čini ovaj grad kapijom u Šengensku zonu.

U proteklih 10 godina kriminalne grupe Gradiške postale su organizovane i transnacionalne, povezujući se sa mrežama koje deluju u susednoj Hrvatskoj i Srbiji, kao i Crnoj Gori i drugim evropskim zemljama. Tokom 2016. godine, na primer, međunarodna policijska operacija, pod kodnim nazivom „Kruna“, otkrila je da su kriminalci – uključujući i pripadnike grupe koju je predvodio jedan od

najvećih evropskih narko bosova, Darko Šarić – mogli lako da se kreću preko regionalnih granica i izbegnu da ih uoči policija. To su činili uz pomoć pasoša i ličnih karata napravljenih korišćenjem podataka ukradenih od bosanskih građana. Podaci su navodno koštali 3.000 evra, a dokumente su izdavale javne službe u Gradišci i obližnjem gradu Srpcu.⁵

U februaru 2019. godine, u okviru operacije „Vitorog“, službenici Uprave za organizovani i teški kriminalitet Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske uhapsili su pet osoba iz Gradiške i jednu osobu iz Trebinja na krajnjem jugu zbog neovlašćene proizvodnje i trgovine kanabisom i sintetičkim drogama.⁶ Tokom pretresa policija je zaplenila skank, heroin i vatreno oružje.⁷ Slično tome, u decembru 2020. godine, policija Republike Srpske zaplenila je oko 460 kilograma skanka u Gradišci,⁸ u vezi sa čim su uhapšeni jedan bosanski i jedan mađarski državljanin.⁹

Smešten u blizini hrvatske granice, grad Gradiška postao je prolaz za krijumčare koji žele da pristupe tržištima u EU.

Foto: Elvis Barukcic/AFP preko Getty Images

Međutim, stvarni obim uloge Gradiške u krijumčarenju i jačina njenih transnacionalnih veza otkriveni su kroz operaciju „Storidž 2“, koju su 2021. godine predvodili Državna agencija za istrage i zaštitu i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske.¹⁰ U decembru 2021. godine policija je uhapsila 19 osoba – od kojih je 14 bilo iz Gradiške – zbog umešanosti u međunarodno krijumčarenje droge i oružja u okviru organizovane kriminalne grupe od 2019. godine. Uhapšeni su zahvaljujući, velikim delom, informacijama koje je policija stekla dekripcijom aplikacija za razmenu poruka Sky i Anom.¹¹ Među uhapšenima bili su begunci Predrag Petković, Milivoj Lovrenović i Dušan Lovrenović (Milivojev sin), koji su svi bili traženi zbog krijumčarenja droge.

Grupa je navodno nabavila velike količine kanabisa iz Albanije i Crne Gore, koje su doneli u Bosnu i Hercegovinu i čuvali u blizini Gradiške. Deo droge je preprodavan u Bosni i Hercegovini, ali je većina navodno prepakovana i prokrijumčarena u Hrvatsku, Sloveniju,

Mađarsku i Nemačku. Droga i oružje su se prevozili preko granice, obično u vozilima sa posebno napravljenim odeljcima za sakrivanje. Drogu su prenosili ljudi poznati grupi u Zagrebu i Splitu, a zatim je prevozili u Budimpeštu, Stuttgart i Berlin. Pištolji – uglavnom gasni pištolji iz Slovačke – modifikovani su i prodavani kupcima u Nemačkoj, Holandiji i Srbiji. Prema istražnim dokumentima, grupa je očigledno zaradila značajnu količinu novca koja je korišćena za kupovinu nekretnina i luksuznih automobila.¹² Policija je otkrila laboratoriju za uzgoj kanabisa, oko 50.000 evra u gotovini, oružje i 11 skupih automobila i sve zaplenila.¹³

Posebna operacija, pod kodnim imenom „Fugitive“, izvršena je na području Gradiške u decembru 2022. godine.¹⁴ Kao rezultat, uhapšeno je šest osoba, uključujući i jednog zaposlenog u Obavještajno-sigurnosnoj agenciji u Bosni i Hercegovini, zbog neovlašćene proizvodnje i trgovine drogom između 2020. i 2022. godine.¹⁵

BORBA ILI BEŽANJE U KRIMINALNOM PODZEMLJU GRADIŠKE

Decenijama se Gradiška koristi za krijumčarenje migranata, vatreng oružja, droge i cigareta. Ipak, istorija organizovanog kriminala u ovom gradu uključuje i atentate u mafijaškom stilu, počevši od ubistva lokalnog razbojnika Gorana Kotura 2003. godine. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, u Republici Srpskoj je tokom proteklete decenije bilo 10 profesionalnih atentata u stilu mafije – koji su svi ostali nerešeni. Dva od tih ubistava, izvršena 2015. i 2018. godine usmerena ka akterima iz podzemlja ovog regiona, dogodila su se u Gradišci. Stručnjaci za bezbednost kažu da većina ovih ubistava sledi isti obrazac: žrtva se prati kako bi se identifikovale ranjivosti, a jedine stvari koje su ostavljene nakon ubistva su zapaljeno vozilo i uništeno oružje. Ubice obično koriste automatske puške ili snajpere i, u većini slučajeva, verovatno dolaze iz susedne zemlje.¹⁶

Poznati zločinac, Milan Vujičić, ubijen je 10. oktobra 2015. godine ispred kafea Kasper u Gradišci u atentatu izvršenom u mafijaškom stilu.¹⁷ Atentator je ispalio četiri metka, a Vujičić je pogoden u grudi. Vujičić je ranije bio

hapšen i optužen za iznudu u Banja Luci, Prijedoru i Gradišci. Zatim, u julu 2018. godine, Gradiška je svedočila atentatu na Senada Kobilića, kontroverznog biznismena iz Sarajeva. Ubijen je metkom iz snajperske puške dok je sedeо sa prijateljima ispred kafea Dom u obližnjem selu Liskovcu.¹⁸ Kobilić je imao krivični dosije i ranije je bio hapšen za otmicu, reketiranje, iznudu, kao i posedovanje i trgovinu vatrenom oružjem i eksplozivom i osuđen na zatvor zbog ilegalnog posedovanja oružja. Bio je povezan sa akterima mafije visokog ranga u Bosni i Hercegovini, koji su bili osuđeni za organizovanu kriminalnu aktivnost.¹⁹

Pored atentata u mafijaškom stilu, u Gradišci se desilo i nekoliko ubistava koja su direktno povezana sa organizovanim kriminalom. U septembru 2009. godine, na primer, gradiška policija je uhapsila Stevu Švraku, za koga se sumnja da je ubio Iliju Vujičića i teško ranio njegovog sina puškom na reci Savi u blizini grada. Švraka i Vujičić su krijumčarili robu preko reke, na granici između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, kada je došlo do sukoba.²⁰

Kriminalci uzvraćaju udarac

Remećenje ilegalnih ekonomija u Gradišci dovelo je do izvršenja dela odmazde protiv službenika za sprovođenje zakona. Prema informacijama bosanske policije, u maju

2022. godine, kriminalci su zapalili dve kuće, od kojih je jedna bila u vlasništvu načelnika policije u Gradišci, a druga je pripadala policijskom službeniku u penziji.²¹ Policija Republike Srpske smatra da su napadi bili odmazda

protiv zvaničnika pravosudnog sistema zbog pokušaja hapšenja kriminalnih grupa.²² Zbog velike količine zaplenjene droge, novca, vozila i vatre nog oružja, kao i broja ljudi uhapšenih usled ovih napada, smatra se da je odgovorna organizovana kriminalna grupa, čiji su pripadnici većinom iz Gradiške, jedna od najvećih u Bosni i Hercegovini. Čini se da grupa ima dobro uspostavljenu mrežu kontakata u regionu i drugim delovima Evrope, uključujući policijske i pravosudne strukture.²³

Iako Gradiška ima osetljiv geografski položaj blizu hrvatske granice i postoji novija istorija nasilne kriminalne

aktivnosti, nivo prekogranične policijske saradnje izgleda da je manji od onog među kriminalcima. Veća saradnja – uključujući deljenje obaveštajnih podataka i zajedničke operacije – je presudna. Nedavna međunarodna konferencija koju su organizovali Internacionalna policijska asocijacija Bosne i Hercegovine (IPA BiH) i Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) istakla je važnost umrežavanja i saradnje pripadnika policije i bezbednosnih struktura.²⁴ Izazov je da se to sada pretvoriti u zajedničku akciju protiv kriminalnih aktivnosti, posebno u pograničnim gradovima kao što je Gradiška, koji deluju kao prolazi ka EU.

Napomene

- 1 Do 2004. godine ovaj grad je bio poznat kao Bosanska Gradiška, <https://www.gradgradiska.com>.
- 2 *Mural dedicated to war criminal Ratko Mladic in Bosanska Gradiska*, Sarajevo Times, 20. jun 2020, <https://sarajevotimes.com/mural-dedicated-to-war-criminal-ratko-mladic-in-bosanska-gradiska>.
- 3 Izet Perviz, *Grad kojem je nakon etničkog čišćenja ukradeno ime*, STAV, 6. septembar 2022., <https://stav.ba/vijest/grad-kojem-je-nakon-etnickog-ciscenja-ukradeno-ime/11814>.
- 4 Videti, na primer, slučaj Saše Lipovca, koji je osuđen za trgovinu ljudima: Europski sud za ljudska prava: Radnici iz BiH bili su robovi u Azerbejdžanu, Radio Sarajevo, 7. oktobar 2021, <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/europski-sud-za-ljudska-radnici-iz-bih-bili-su-robovi-u-azerbejdzanu/432815>.
- 5 Nebojša Tomašević, Šarićevi kriminalci dobijali dokumenta u Gradišći i Srpču, Glas Srpske, 22. jun 2016, https://www.glassrpske.com/lat/novosti/vijesti_dana/saricevi-kriminalci-dobijali-dokumenta-u-gradisci-i-srpcu/211883.
- 6 Uhapšeno šest osoba iz Gradiške i Trebinja, zaplijenjene veće količine droge i oružje, Klix, 19. februar 2019, <https://www.klix.ba/vijesti/crna-hronika/uhapseno-sest-osoba-iz-gradiske-i-trebinja-zaplijenjene-vece-kolicine-droge-i-oruzje/190219055>.
- 7 'Vitorog': Deset i po godina za šverc 54 kg droge, Mondo, 24. oktobar 2019, <https://mondo.ba/Info/Crna-hronika/a908642/Akcija-Vitorog-presuda-Zeljka-Erceg-Davor-Erceg-Sergej-Tutnjilovic.html>.
- 8 Zaplijenjena droga u Gradišći vrijedna 2,5 milijuna eura, bila namijenjena za europsko tržište, Jabuka TV, 27. decembar 2020, <https://www.jabuka.tv/zaplijenjena-droga-u-gradisci-vrijedna-25-milijuna-eura-bila-namijenjena-za-europsko-trziste>.
- 9 Šta je prethodilo akciji "Storidž 2": Najveća zapljena skanka u BiH i dešifrovanje komunikacije putem 'Sky-a', Faktor, 8. decembar 2021, <https://faktor.ba/vijest/sta-je-prethodilo-akciji-storidz-2-najveca-zapljena-skanka-u-bih-i-desifrovanje-komunikacije-putem-sky-a/146684>.
- 10 Opservatorija Za Ilegalne Ekonomije U Jugoistočnoj Evropi, Dekripcija aplikacije za razmenu poruka pruža vredan uvid u kriminalne aktivnosti na zapadnom Balkanu i šire, Bilten Rizika – Izdanje 13, GI-TOC, septembar–oktobar 2022, <https://riskbulletins.globalinitiative.net/see-obs-013/sr/01-decryption-of-messaging-app-criminal-activities.html>.
- 11 Ibid.
- 12 Ognjen Matavulj, UNA saznaće: Predao se jedan od organizatora u predmetu 'Storidž', UNA, 3. oktobar 2022, <https://unaworld.com/>
- 13 Ibid.
- 14 Akcija 'Fugitive': Pretresi na 11 lokacija, uhapšeno više osoba, N1, 20. decembar 2022, <https://n1info.ba/vijesti/akcija-fugitive-pretresi-na-11-lokacija-uhapseno-vise-osoba>.
- 15 Otkrivamo imena uhapšenih u akciji 'Fugitive', Nezavisne, 20. decembar 2022, <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Otkrivamo-imena-uhapsenih-u-akciji-Fugitive/750493>.
- 16 Razgovor sa penzionisanim policijskim inspektoretom Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, Banja Luka, 3. februar 2023; Dragan Pavlović, Likvidacije s potpisom mafije, Oslobođenje, 2. maj 2022, <https://mail.bhdani.ba/vijesti/crna-hronika/likvidacije-s-potpisom-mafije-755440>.
- 17 Sačekuša: U Gradišći ubijen poznati kriminalac, Banjaluka.net, 10. oktobar 2015, <https://banjaluka.net/foto-sacekusa-u-gradisci-ubijen-poznati-kriminalac>.
- 18 Senad Kobilić iz Sarajeva ubijen u restoranu kod Bosanske Gradiške, Klix, 24. jul 2018, <https://www.klix.ba/vijesti/crna-hronika/senad-kobilic-iz-sarajeva-ubijen-u-restoranu-kod-bosanske-gradiske/180724017>.
- 19 Ko je bio ubijeni Senad Kobilić, Buka, 24. jul 2018, <https://6yka.com/bih/ko-je-bio-ubijeni-senad-kobilic>.
- 20 N Morača, Ubijen Ilija Vujičić, njegov sin ranjen, Nezavisne, 3. septembar 2009, <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Ubijen-Ilija-Vujicic-njegov-sin-ranjen/45667>.
- 21 Dragan Sladojević, MUP RS: Iza paljevinu u Gradišći stoje kriminalne grupe, Nezavisne, 24. maj 2022, <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/MUP-RS-iza-paljevinu-u-Gradisci-stoje-kriminalne-grupe/719821>.
- 22 Načelniku policije kriminalci u BiH zapalili kuću, Tportal.hr, 24. maj 2022, <https://www.tportal.hr/crna-kronika/clanak/nacelniku-policije-kriminalci-u-bih-zapalili-kucu-20220524>.
- 23 Kriminalci uzvraćaju udarac MUP-u RS-a / Zapaljena vikendica načelnika PU i poslovni prostor penzionisanog policajca?, Oslobođenje, 24. maj 2022, <https://www.oslobodenje.ba/vijesti/crna-hronika/kriminalci-uzvracaju-udarac-mup-u-rs-a-zapaljena-vikendica-nacelnika-pu-i-poslovni-prostor-penzionisanog-policajca-761666>.
- 24 Anesa Agovic, Supporting law enforcement coordination to counter migrant smuggling and human trafficking in the Western Balkans, GI-TOC, 6. decembar 2022, <https://globalinitiative.net/announcements/law-enforcement-migrant-smuggling-human-trafficking-western-balkans-conference-sarajevo>.

Maloletnici bez pratnje suočavaju se sa opasnim putovanjima na migrantskoj ruti ka EU kroz Zapadni Balkan.

U februaru 2023. godine slovenačka policija – u saradnji sa organima za sprovođenje zakona iz Austrije, Hrvatske, Mađarske, Italije i Rumunije – uhapsila je 13 osoba osumnjičenih za krijumčarenje ljudi. Poreklom iz Slovenije, Srbije i Bosne i Hercegovine, uhapšeni su osumnjičeni da su odgovorni za krijumčarenje preko 200 migranata u EU. Zajedno sa oružjem i hiljadama komada municije, policija je pronašla nedozvoljene droge i gotovinu.¹

Kriminalci su reklamirali svoje nezakonite aktivnosti – uključujući video zapise koji dokumentuju uspešan transport – na raznim platformama društvenih medija kako bi namamili migrante da ih prokrijumčare preko granica. Oni su prevozili migrante duž dve glavne rute, bilo iz Hrvatske preko Slovenije u Italiju ili iz Srbije i

Mađarske u Austriju. Migranti koji su koristili usluge krijumčarenja plaćali su veoma visoke cene za prelazak u EU: ilegalno putovanje iz Srbije u Austriju koštalo je oko 5.000 evra po osobi, a celokupno putovanje iz zemlje porekla u EU uglavnom je koštalo između 15.000 i 20.000 evra.²

Migracije na balkanskoj ruti su u porastu od 2019. godine,³ sa povećanjem broja ilegalnih prelaza tokom pandemije COVID-19.⁴ Tokom 2022. godine otkriveno je više od 330.000 neregularnih ulazaka na spoljnim granicama EU, što je najveći broj od 2016. godine. Neregularni ulasci preko balkanske rute takođe su dostigli vrhunac, sa najvećim brojem zabeleženim od 2015. godine.⁵

Oružje zaplenjeno u operaciji Evropola koja je kulminirala hapšenjem 13 osumnjičenih krijumčara ljudi, februar 2023.

Izvor: Europol

Prema rečima službenika granične policije u Bosni i Hercegovini, ova zemlja je „novčano povoljnija“ ruta za krijumčare.⁶ Sve veći broj migranata iz Afrike i Azije ilegalno ulazi u Bosnu i Hercegovinu iz Crne Gore i Srbije. Oni odatle pokušavaju da pređu granicu u Hrvatsku.⁷ Prema Fronteksu, državljeni Sirije i Turske su bili najzastupljeniji, a na balkanskoj ruti 2022. godine registrovani su i državljeni zemalja poput Tunisa, Burundija i Indije, koji su ranije bili retki.

Profil ljudi u migraciji se takođe menja. Sve veći broj dece pokušava da uđe u EU, posebno dečaka iz Avganistana otkako su talibani preuzezeli vlast u avgustu 2021. godine. Avganistanci sada čine oko 49% stanovnika izbegličkih kampova u Bosni i Hercegovini.⁸

Pored porasta broja ljudi u migraciji, raste i rizik od eksploracije od strane krijumčarskih. Jedan zaposleni u međunarodnoj organizaciji koja pruža podršku migrantima rekao je da su „ljudi u pokretu često nezaštićeni“. Iako organizacije mogu da izveštavaju o eksploraciji migranata, takvi izveštaji često ne vode nigde: „Nema volje da se takvi izveštaji dalje istražuju od strane međunarodnih organizacija ili lokalnih vlasti“, rekao je zaposleni.⁹

Deca migranti i njihove porodice često su žrtve nasilja, diskriminacije i kršenja ljudskih prava. Deca bez pratnje¹⁰ još više su izložena eksploraciji i nasilju. Obično putuju sa daljim rođacima, ali se pridružuju i strancima duž rute kako bi izbegli dugotrajne boravke u izbegličkim kampovima. Iako se ovaj korak preduzima da bi se povećala njihova sigurnost, on ih takođe izlaže novim rizicima.

Rizici po decu migrante

U većini slučajeva deca bez pratnje postaju žrtve seksualne eksploracije na početku svog putovanja – što je obrazac koji se nastavlja duž migracionog puta koji obično traje više od godinu dana.

Prema istraživaču koji istražuje seksualnu eksploraciju na Zapadnom Balkanu, više od 99% dece bez pratnje koja su napustila svoje zemlje žrtve su trgovine ljudima.¹¹

Izveštaj nevladine organizacije Save the Children objavljen u 2022. godini takođe je utvrdio da su deca migranti koja prolaze kroz Zapadni Balkan na putu ka EU izložena velikom riziku od nasilja.¹² Dečaci su intervjuisani za izveštaj uglavnom su govorila o tome da su dečaci bez pratnje žrtve seksualnog zlostavljanja koje se događa tokom puta. Nijedno od ispitane dece nije reklo da su oni

bili žrtva seksualnog zlostavljanja, ali skoro dve trećine je prijavilo jedan ili više incidenta u kojima su prepoznali znakove ili bili svedoci takvog zlostavljanja.¹³

O seksualnoj eksploraciji dece se često ne govori, čak ni bliskim rođacima. Deca možda nerado govore o tome iz straha ili srama, a da bi zaštitili njihovu privatnost i psihološko blagostanje, ispitivači nisu insistirali na odgovorima niti dalje ispitivali. Deca koja su intervjuisana na balkanskoj ruti često su negirala njenu pojavu ili su je ponekad normalizovala kao očekivanu zloupotrebu moći. Ovaj kontekst čini ovu vrstu nasilja posebno teškom za identifikovanje.¹⁴

Još jedna poteškoća u istraživanju takvih kriminalnih aktivnosti je ta što su deca retko svesna svojih prava i zavise od starešina svoje grupe, koji su često počinjenici.¹⁵ Dodatni problem je što ova deca nisu registrovana i ne ostaju dugo na istom mestu ili čak u istoj zemlji. Neki se plaše da će, ako prijave incidente policiji, biti vraćeni u svoju zemlju porekla. Stoga je teško dobiti tačne informacije i podatke, čak i kada kontaktirate sa međunarodnim ili domaćim organizacijama koje rade u kampovima.

Prema članu 3 Konvencije UN-a o pravima deteta, „u svim aktivnostima koje se tiču dece... najbolji interes deteta biće od prvenstvenog značaja“.¹⁶ Duž balkanske rute ova odredba se ne primenjuje. Postoje, međutim, retki slučajevi u kojima je otkriveno seksualno iskoruščavanje dece bez pratnje, a organi sproveđenja zakona i tužioci su preduzeli mere za zaštitu žrtava.

U februaru 2022. godine otkriveni su slučajevi seksualne eksploracije u Orasju, Bosna i Hercegovina, gde su neke od žrtava bile maloletnici.¹⁷ I osumnjičeni počinjenici i žrtve pripadali su migrantskoj populaciji koja je boravila u prihvatnim centrima u zemlji, a bili su iz Avganistana i Pakistana. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine i partnerske institucije trenutno rade na obezbeđivanju dokaza potrebnih za krivično gonjenje počinilaca, kao i na zbrinjavanju i zaštitu žrtava.

Takov odgovor je neobičan. Deca su uglavnom nevidljive žrtve: čak i kada se identificuju slučajevi seksualne eksploracije, malo toga se uradi po tom pitanju. Prema rečima predstavnika civilnog društva koji radi sa migrantima u Tuzli, Bosna i Hercegovina, krijumčar sa sedištem u prihvatnom centru za migrante obavljao je svoje ilegalne aktivnosti naočigled svih. Kada je krijumčario lude duž balkanske rute, uvek je bio okružen

SLIKA 1 Kretanje dece migranata preko Zapadnog Balkana.

Izvor: Save the Children

mladim dečacima koji su ga zvali „ocem“ ili „ujakom“. To što su ga poistovećivali sa članom porodice olakšalo mu je pristup dečacima i izbeglo njihovo razdvajanje u kampovima, i omogućilo mu da ih seksualno iskorišćava.¹⁸ U drugim slučajevima, prilikom krijumčarenja ljudi preko reke Drine od Srbije do Bosne i Hercegovine, dečaci su zaduženi za upravljanje čamcima. Maloletnici, pre svega deca bez pravnog statusa, voze čamce jer ako ih uhvate, ne smatraju se odgovornim po zakonu. Umesto toga, puštaju se ili smeštaju u izbeglički centar.¹⁹

Prema predstavnicima civilnog društva koji rade sa migrantima, pitanje istraživanja seksualne eksploracije

dece bez pravnog statusa je u lošem položaju zbog nedostatka interesovanja agencija za sprovođenje zakona, kao i malog broja terenskih istraživanja: „lako su neke organizacije i pojedinci dobili podatke o postojanju seksualne eksploracije među decom bez pravnog statusa, to nije bilo dovoljno da ubedi vlasti da pokrenu istragu“, rekao je jedan aktivista.²⁰

Jedan od načina da se smanji rizik od seksualne eksploracije dece koja putuju u EU preko Zapadnog Balkana je izgradnja poverenja dece prema onima koji pružaju podršku migrantima u kampovima. To znači unapređenje komunikacije i saradnje između institucija,

organizacija i pojedinaca koji su deo zaštitne mreže, kao i povećanje komunikacije sistema zaštite sa izbeglicama i migrantima. Ovo uključuje podizanje svesti o rizicima i opasnostima seksualne eksploracije dece. Da bi poštovali

najbolje interese dece u pokretu, organi sprovodenja zakona, sistem socijalne zaštite, međunarodne organizacije i civilno društvo bi trebalo da rade zajedno na zaštiti i rešavanju potreba maloletnika bez pratnje.

Napomene

- 1 EUROPOL, *13 criminals arrested for smuggling at least 212 people*, 16. februar 2023, <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/13-criminals-arrested-for-smuggling-least-212-people>.
- 2 Ibid.
- 3 Frontex, *Migratory routes, Western Balkan route*, <https://frontex.europa.eu/what-we-do/migratory-routes/western-balkan-route/>.
- 4 MARRI, *Analysing the influence of COVID-19 on migration in the MARRI participants*, 25. januar 2021, http://marri-rc.org.mk/wp-content/uploads/2021/02/FINAL-REPORT_Analysing-the-influence-of-COVID-19-on-migration-in-the-MARRI-Participants-1.pdf?fbclid=IwAR0KLKK275b50Q71vMq0XxZ9e781PfnV5sYoPf5iePilGoqWFuMEPpjLU.
- 5 Frontex, *EU's external borders in 2022: Number of irregular border crossings highest since 2016*, 13. januar 2023, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-s-external-borders-in-2022-number-of-irregular-border-crossings-highest-since-2016-YsAZ29>.
- 6 Intervju sa službenikom granične policije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 30. novembar 2022.
- 7 Ibid.
- 8 Povećan broj migranata u BiH izvan privremenih prihvavnih centara, Fokus, 3. novembar 2022, <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/povecan-broj-migranata-u-bih-izvan-privremenih-prihvavnih-centara/2430706/>.
- 9 Intervju sa aktivistom civilnog društva i zaposlenim u međunarodnoj organizaciji Unsko-sanskog kantona, Bosna i Hercegovina, 21. januar 2023.
- 10 Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) definije dete bez pratnje kao „lice mlade od osamnaest godina, osim ako se, prema zakonu koji se primenjuje na dete, punoletstvo ne stiče ranije i koje je „razdvojeno od oba roditelja i o njemu se ne brine odrasla osoba koja po zakonu ili običaju ima odgovornost da to učini“. Videti UNHCR, *Guidelines on policies and procedures in dealing with unaccompanied children seeking asylum*, februar 1997, <https://www.unhcr.org/media/guidelines-policies-and-procedures-dealing-unaccompanied-children-seeking-asylum>.
- 11 Događaj povodom predstavljanja izveštaja, *Wherever we go, someone does us harm: Violence against refugee and migrant children arriving in Europe through the Balkans*, Save the Children, Sarajevo, 29. novembar 2022.
- 12 Save the Children, *Wherever we go, someone does us harm: Violence against refugee and migrant children arriving in Europe through the Balkans*, avgust 2022, <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/wherever-we-go-someone-does-us-harm-violence-against-refugee-and-migrant-children-arriving-in-europe-through-the-balkans>.
- 13 Ibid.
- 14 Intervju sa psihologom u Bosni i Hercegovini, 21. decembar 2022.
- 15 Intervju sa aktivistom civilnog društva koji radi sa ljudima u migraciji, Sarajevo, 10. decembar 2022.
- 16 Ujedinjene nacije, Konvencija o pravima deteta, 20. novembar 1989, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.
- 17 A Deković, BIH: Pronadeni dokazi o zlostavljanju i seksualnoj eksploraciji migranata, Anadolu Agency, 24. februar 2022, <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/bih-pronadeni-dokazi-o-zlostavljanju-i-seksualnoj-eksploraciji-migranata/2512450>.
- 18 Intervju sa predstavnikom civilnog društva koji radi sa migrantima u Tuzli, 15. januar 2023.
- 19 Intervju sa policijskim inspektotom u Sarajevu, 1. februar 2023.
- 20 Intervju sa aktivistom civilnog društva koji radi sa ljudima u migraciji, Sarajevo, 10. decembar 2022.

Bilteni rizika su redovna izdanja naših regionalnih opservatorija, koje koriste mreže civilnog društva kako bi obezbedile nove podatke i kontekstualizovale trendove u vezi sa mrežama organizovanog kriminala, nelegalnom trgovinom i reakcijama države na ove probleme. Ako želite da se besplatno preplatite na buduća izdanja Biltena rizika, prijavite se ovde ili pošaljite e-poruku na adresu Vanja.Petrovic@globalinitiative.net.

O GLOBALNOJ INICIJATIVI

Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala je globalna mreža od 600 stručnjaka širom sveta. Globalna inicijativa pruža platformu za promociju šire debate i inovativnih pristupa kao gradivnih blokova za inkluzivnu globalnu strategiju protiv organizovanog kriminala.

www.globalinitiative.net

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Fonda za sprečavanje sukoba, stabilnost i bezbednost Ujedinjenog Kraljevstva. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) i ne odražava nužno stavove Ujedinjenog Kraljevstva.